

Перший писемний згадці про Новомалин 585 років

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

П'ятсот вісімдесят п'ять років тому – 14 липня 1437 року зустрічаємо першу писемну згадку про історичне село Новомалин під Острогом. Того дня у своїй Луцькій резиденції Великий князь Литовський і Руський **Свидригайло Ольгердович** надав своєму слугі Оліферу за вірну службу села Глухні, Стаї та Торговицю з усіма угіддями, що до цих сіл належали. Торговиця, очевидно, це нині одне з сіл Млинівського району. Стаї, найвірогідніше, це Стійло, що в XX столітті, як і Бір, увійшло у склад нашого Межиріччя. А Глухи (Глухні) – найдавніша назва села (а колись і міста) Новомалина з його багатю на події та видатні постаті історією.

Цікаво, що текст цієї грамоти великого князя Свидригайла дійшов до нас завдяки справі про розподіл маєстності князів Острозьких між князем **Василем-Костянтином** та вдовою його старшого брата Іллі Бетою Костелецькою. Тоді для княгині була підготовлена рукописна книга з копіями документів 1300 – 1500 рр. про права князів Острозьких та їхніх сусідів на ті чи інші володіння. Вірогідність цих копій власноручно засвідчила своїм підписом славнозвісна королева Бона. Ця так звана «Книга Бони» зберігалася в Славутському архіві **князів Сангуськів**. 1887 р. документи з неї, в т. ч. і «новомалинський», були опубліковані у львівському виданні документів із цього славнозвісного архіву (який, на жаль, нині перебуває за межами України – у Кракові).

Кілька цікавих фактів про минулих власників Глухні – Новомалина.

Перший (після **Оліфера**) відомий нам власник села із прізвищем, утвореним від його назви, був пан **Мишко Глуський**, що титулувався королівським землянином. Як гідний довіри свідок, він виступав у 1458 – 1475 рр. у ряді справ, сторонами яких були навіть представники волинських княжих родів, в тому числі й князь **Іван Острозький**.

З однією із Глузьких – **Богданюк Богданівною** – був одружений **Степан Іванович Достоевський** (1470-ті роки). Достоевські – це відгалуження московського боярського роду татарсько-ордынського походження Ртищевих, один з яких під час громадянської війни у Московії середини 1400-х рр. емігрував із своїм князем у литовські володіння на Поліссі. Село Достоево зустрічаємо на карті Пінського Полісся у сучасній Білорусі. Український шляхетський (згодом

священницький) рід Достоевських згодом дав відомого письменника.

Наприкінці XVI ст. Глухні перейшли у власність волинського шляхетського роду (теж татарського походження) Ело-Малинських. 26 березня 1590 р. власник Глухнів **Василь** (він же Вацлав) **Ело-Малинський** отримав від короля привілей на осадження біля свого замку міста Новий Малин і запровадження в ньому в перспективі норм Магдебурзького права. У 1629 р. – за **Данила Ело-Малинського** – у «Глухах-селі» нараховувалося 103 господарства (дими), а у «Глухах-місті» (Новомалині) – 100 димів. Невдовзі після Берестецької битви Новомалин розорили польські королівські хоругви ротмістрів Сошицького і Суховецького. «*Селяни утікали в ліс, то жовніри їх розшукували й мучили. Миколу Зелінського вбили кілками, інших ранили до смерті, а хліб і різне майно – розграбували*». Присяжне свідчення по містечку Новомалин і належних до нього 11 сел за 1651 рік фіксує нульову кількість димів у них, тобто й відсутність там постійних жителів.

Новомалин відродився із попелу, але втратив міський статус. Усе село Глухні відтоді теж стало іменуватися Новим Малином, або Новомалином. Пам'ять про привілей 1590 р. зберігся у найменуванні Містечком частини села при замку зі сторони Острога.

Останнім із «новомалинської» гілки роду Ело-Малинських був **Фелікс Канут**. Він, насамперед, відомий як фундатор монастиря і костелу капучинів у Острозі в підземелля якого спочив у 1796 році (Старомонастирський корпус НаУОА). Його онук по доньці Касильді **Томаш-Оскар Сосновський** став світової слави скульптором. А нащадок Фелікса Канута Ело-Малинського у сьомому коліні **Кшиштоф Довгялло** (народжений у Новомалині в 1938 р., наймолодший син розстріляного в Биківні останнього власника замку і маєтку) – один із провідних діячів польського профспілкового об'єднання «Солідарність» 1980-х рр., пізніше – парламентар і віце-президент Міжнародної організації праці. К. Довгялло є автором тексту «Балади про **Янека Вишневецького**», неофіційного гімну «Солідарності», культурної пісні робітничого протесту у лід комуністичній Польщі.

